

BABA EVİ

Orhan Kemal

Öykü İsmi belirtilmeyen ve henüz çocukluk döneminde olan anlatıcı, babası tarafından sürekli aşağılanır ve kısıtlanır. Okul hayatında başarısız olduğundan babasından şiddet de görür. Babanın savaş dönemindeki siyasi çalışmaları yüzünden zorunlu olarak memleketi terk edip Beyrut'a kaçarlar. Maddi zorluklar yaşadıkları bu dönemde anlatıcı ve kardeşi Niyazi çalışarak evi geçindirmeye çalışır. Küçük bir lokantada garsonluk ve bulaşıkçılık yapar. Lokanta iflas edince babasının bir tanıdığı sayesinde matbaada işe girer. Fakat akıllı hala özgürlük, başboşluk, futbol ve aşktadır. Matbaada çalışan Rum kızı Eleni'ye âşık olur. Fakat Eleni'nin abisinin de siyasi olaylarla başı derttedir. Eleni ve ailesi habersizce şehri terk ederler. Anlatıcı bu duruma çok üzülür. Bir gün ailesini karşısına alır ve memlekete dönmek istediğini söyler. Ailesi karşı çıksa da anlatıcı kimseyi dinlemez ve Adana'ya geri döner. Artık çalışmak zorunda hissetmez. Yurda döndüğü ilk zamanlar eski dostlarının artık orada olmadığını öğrenip hayal kırıklığına uğrar. Bu durum uzun sürmez. Anlatıcı kolayca yeni arkadaşlar edinir. Hayatının merkezine futbolu ve aşkı koyar. 20 kişilik futbol takımı ile maçlara katılmak kendisinin en büyük mutluluğu olur. Yarımı düşünmeden, babaannesinden izin almadan kafasına göre yaşamaya başlar.

Tema

Yoksulluk ve Baba Baskısı "Baba Evi" romanının teması maddi sıkıntıların sıkıştırdığı bir babanın aile üzerinde kurduğu baskının olumsuz izleri olarak yansıtılır. Bireyi baba evinden kaçışa iten maddi kaygılar ve baskı, bireyin özgürlük arayışının içinde kaybolmasına neden olur.

Kişiler

Anlatıcı Çocukluk dönemini haylazlık ederek, çeşitli yaramazlıklarla geçiren anlatıcı, okul hayatıyla ilgilenmeyerek babasını kızdırır ve şiddet görür. Kafasına göre istediği zaman merhametli istediği zaman da bencil olan anlatıcı değişken bir karaktere sahiptir. Babasından ve çevresinden korktuğu için yapmak istediği şeyleri yapamaz. Kurnazca yalanlar söyleyerek babasının kendisine kızmasını önlemeye çalışır. Yoksulluk içinde yaşayan ailesinin zor durumlarına rağmen, Beyrut'ta onları tek başına bırakarak gider. Anlatıcı kahraman, kendi hayatını yaşamak ve özgür hissetmek için sorumluluklardan kaçmayı tercih eder, geleceğine karşı endişeli bir tavır içindedir.

Niyazi Anlatıcının tek kardeşi olan Niyazi zayıf bünyelidir, sık sık hastalanır. Ailesine bağlıdır. Ufak tehditlerle abisine istediği çoğu şeyi yaptırır, uyanıktır. Maddecî bir çocuktur, abisinin dertlerini para ile dinlediği olur.

Baba Siyasi olaylarla ilgilenen otoriter baba, evin içerisinde her şey kendi istediği gibi olsun ister. Çocuklarının da kendisi gibi toplumda saygın bir yerde olmalarını ister. Kendisi Beyrut'a kaçırdığı evvel firka lideri, avukat ve gazeteci olan baba, parası bitince karısının bileziklerini bozdurur. Kendi isteklerinin aksini yansıtan bir durum gördüğünde bağırma ve çevresine şiddet uygulamaya başlar. Geleneklerine bağlı, zorba bir adamdır.

Anne Evlenmeden evvel öğretmen olan anne evlendikten sonra mesleğini bırakır. Kocasının annesi ve kız kardeşleri tarafından aşağılanır. Pasif bir karakterdir. Kocasının şiddetine ve baskısına rağmen ona itaat eder "erkektir yapar" der. Çocuklarına karşı sevgi doludur. Evinde çalışanlara karşı da alçakgönüllüdür. Evin hanımı olmasına rağmen çalışanlarına zulmetmez, saygıyla yaklaşır.

Pavli Dayı Anlatıcının yakın arkadaşlarından olan Pavli dayı, yaşça olgun olmasına rağmen çocukla çocuk olmayı başaran bir ihtiyardır. Tek başına anlatıcının evinin önündeki kulübede yaşar. Çöplükten toplandığı eşyalar ve yiyeceklerle yaşayan ihtiyar, anlatıcıyı yaşadığı hayat ile etkilemeyi başarmıştır. Pavli dayının kimsesiz ölümü, kokması ne kadar yalnız ve yoksul olduğunu gösterir.

Naciye Anlatıcının lokanta da çalıştığı dönemlerde tanıştığı ve hoşlandığı bir kadındır. Kendini beğenmiş, rahat biri olan Naciye, ya bir sandalye çekip bacak bacak üstüne atar yahut musluğun aynasında kendisini seyreder. Dekolteli giyinir, renkli rujlar sürer, oynak bir kızdır.

Virjin Sakin biri olan Virjin, hasta annesine bakan ermeni bir kızdır. Anlatıcıyla balık tutarken tanışır. Anlatıcı da kıza karşı merhamet içerikli bir ilgi duyar. Fakat kız geçim sıkıntısı nedeni ile ileride hayat kadını

olmayı arzular. Hayatta tek dayanağı olan annesinin de vefatı ile kendisini pazarlayacak olan Şinorik ile yaşamaya başlar.

Yorgi Anlatıcının memlekete döndüğü zaman tanıştığı bir muhacir çocuğudur. Asıl adı İsmail'dir fakat ona Yorgi derler. Futbolda fazla yetenekli değildir ama çok sever, anlatıcının futbol arkadaşıdır. Yorgi'nin amcası zengindir bu sebeple onun kızıyla evlenip zengin olmayı hayal eder. Hatta anlatıcı Yorgi'nin eli bastonlu amcasını Pavli dayıya benzetir.

Eleni Anlatıcının matbaada çalışırken tanıştığı sarışın mavi gözlü çok güzel bir Rum kızdır. Eleni'nin abisi de tıpkı anlatıcının babası gibi siyasi olaylarla ilgilendiğinden başı derttedir bu yüzden onlar da tıpkı anlatıcının ailesi gibi Beyrut'a kaçmışlardır. Eleni oldukça cesurdur, gerektiğinde babasına karşı gelir. Anlatıcı ondan hoşlanır. Fakat bir gün Eleni ve ailesi ortadan kaybolur.

Cin Memed, Hasan Hüseyin, Gazi Adana'dan çocukluk arkadaşlarıdır.

Anlatıcı (Duygusal)

Karakter Çocukluk dönemini haylazlık ederek, çeşitli yaramazlıklarla geçiren anlatıcı, okul hayatıyla ilgilenmeyerek babasını kızdırır ve şiddet görür. Kafasına göre istediği zaman merhametli istediği zaman da bencil olan anlatıcı değişken bir karaktere sahiptir. Babasından ve çevresinden korktuğu için yapmak istediği şeyleri yapamaz. Kurnazca yalanlar söyleyerek babasının kendisine kızmasını önlemeye çalışır. Yoksulluk içinde yaşayan ailesinin zor durumlarına rağmen, Beyrut'ta onları tek başına bırakarak gider. Anlatıcı kahraman, kendi hayatını yaşamak ve özgür hissetmek için sorumluluklardan kaçmayı tercih eder, geleceğine karşı endişeli bir tavır içindedir.

Aktiviteler Anlatıcı söz dinlemediği için her yanlışında babası tarafından dövülür. Özgürlüğünü kısıtladığı için okul gibi bir kuruma bağlanmak istemez. Akli fikri aylıklıkta olduğu için, edindiği arkadaşları ile futbol oynama peşindedir. Arada arkadaşları ile Ahmet Efendi'nin kahvesine giderler. Lokantada iş başı yaptığı dönemde akşamları balığa giderek yemeğini çıkartmaya, babasına karşı savunma halinde olmaya, evden uzaklaşmaya çalışır. Sürekli kendini aç hisseder, yemeklerde gözü kalır.

ÖRNEK ANILAR

Haylaz Anlatıcının okumakta pek gözü yoktur, hocası medresede ders verirken dinlemek yerine türlü türlü haylazlıklar yaparak ciddiyetten uzak bir tavır sergiler. Kendisi çöpçü olmayı arzulaması babasında ters etki yapar ve zorla cüz öğrenmesi için oğlunu eğitime yollar. Aklındaki gibi rahat yaşamak isteyen anlatıcı dış dünyanın gerçekleri ve olması gerekenleri ile ilgilenmek istemez; "Önlerimizde cüzlerimiz, hoca içimizden rastgele birini okuturken, biz sinek avlar, kıçına kâğıt takıp bırakırdık."

Kurnaz Naciye adında bir kadına hava atmaya çalışırken, kardeşi Niyazi tarafından her fırsatta fiyakasını alaşağı edilir. Bu duruma içerlenen anlatıcı, kardeşinin işe gelmesini istemez. Fakat babasına durumu bu şekilde anlatacak olursa kendisini döveceğini bildiği için masum bir yalanla annesinin aklına girerek kardeşini işinden eder; "Kafamda simsek çaktı. Annemi bir kenara çektim: - Niyazi çok yoruluyor lokantada, terliyor, kendini üşütüyor, dedim, zaten zayıf... Siz onu göndermeseniz fena olmaz... Annem: - iyi ama evlâdim, dedi, bu sefer bütün işler sana yüklenecek! - Zararı yok... dedim, kardeşim hasta olmasın da..."

Bencil Sırf çevresi kendi hakkında kötü düşünmesin diye babamın hastalığına ağlayan insanlar arasında gözüne tükürük sürer. Babasının hastalığına üzülme yerine hala kendini düşünen anlatıcı, tüm hisleri ile kendine odaklanır. Kendisini ancak böyle koruyacağına inanır; "Bana gelince, ben, belki onlardan daha çok şeyler hissettiğim halde, dimdik dikiliyor, ağlamak istiyordum, elimden gelmiyordu. Ağlamayı kendime yakıştıramıyordum... Çocukça sayıyordum ama böyle bir manzara karşısında, herkes hıçkırırken kazık gibi dikilmenin de yersizliğini idrak etmiyor değilim. Başımı öbür tarafa çevirip gözlerime tükürük sürdüm. Böyle yapmasaydım, gene taş kalpli diyeceklerdi..."

Bağımsız Baskın baba karakteri ve tüm aile birlikte yaşamının verdiği içe sinikliğinin yanında annesinin de kendinden yana olmayışı ile kendi mücadelesini vermeye başlayan anlatıcı git gide yalnızlaşmaya başlar. Ondaki yalnızlık duygusu kendisini bağımsızlığına düşkün bir hale getirir; "İnmeler indirecektim... Bir türlü doyamadığım "hürriyet" imin üstüne sünger çekmek lâzım geliyordu. Elveda mavi gökler, elveda seker kamışçıları, elveda çikolatacılar, futbol arkadaşlarım, tozlu arsalar elveda! Elveda cin Memet! Kediler, tozlu köpekler, serçe kuşları, yarasalar, Ulu cami, saathane, siptilli pazarı... Hepinize elveda!"

Çekinik/Korkak İnsanların hakkında kötü düşüncelerini istemez, özellikle de babasının. Babasından korkar ve yapmak istediği çoğu şeye cesaret edemez, insanları alttan alır. Bu nedenle her ne kadar işi bırakıp kendi hayatını yaşamak istese de buna cesaret edemez, çoğu söylemek istediği şey dahi içinde kalır; "Bu iş, iri kıyım

insanların harcıydı, şüphesiz. Fakat böyle bir şey hissettirirsem, “Mademki bu işi yapamıyorsun, o halde başka isimiz yok!” derler de yol verirler diye ödüm kopardı. Şayet böyle bir şey olsa da işimden atılırsam, evde gene bütün itibarımın kırılacağını, babamın acı sözleriyle iğneli, bakışlarına tahammüle mecbur olacağımı düşünür, kolun bütün acılarına katlanırdım.”

İçe kapanık Başlarda asi olan anlatıcı büyüdükçe içe kapanmaya başlar. Memleketini ve arkadaşlarını özleyen anlatıcı, gün geçtikçe daha mutsuz olmaya başlar. Duygu dünyasında çatışmalar yaşaması içe kapanmasına neden olur; “Eve asık yüzle giriyor, kimseyle konuşmuyor, sorarlarsa zoraki cevaplar veriyor, daha çok kendi kendimle hasbihallerde bulunuyordum ve bundan adamakıllı zevk almaya başlamıştım.”

Sorumsuz Evin en büyüğü olan anlatıcının babası hastalanınca evin yükünün kendisine kalmasından çekinir. Babası hayatta iken bile yiyecek ihtiyaçlarını zor karşılarlar. Normalde çalıştığı için evin geçiminin büyük bölümü kendisindedir, lakin o hala tek başına memleketine arkadaşlarının yanına dönme derindedir; “İşime gidip geliyorum, lakin her şeyden soğumuştum. Dördüncü haftalığımı alırken, patron her zamandan daha sert, bir şeyler söyledi, anladım ki, işime son veriliyor! Umurumda bile değildi... Babamın canı sıkılmıştı, annem...”

Hayalperest Memleketine döneceği, eski dostlarıyla eğleneceği, babasının onu rahatsız etmeyeceği ve çalışmak zorunda kalmayacağı günlerin hayali ile yaşayan anlatıcı, sık sık düşünür; “Arkadan, başlardı hayaller... Memleketine dönmüşüm. Kulüplerden birine girmişim. O haftaki maçta ben de oynayacağım... Nihayet maç günü... Sırtımda yepyeni formam, pırl pırl futbol ayakkaplarım... Bu maç çok mühimdir nedense... Bu maçı mutlaka kazanmamız lâzım... Herkesin gözü bende. Takımımız alkışlar arasında sahaya çıkarken, umumî kaptan, beni bir kenara çeker, “Aman” der,” aman... Bütün ümitlerimiz sende!” Aldırmayın, gibilerden sahaya fırlarım...”

Endişeli Etrafında olup biteni anlamlandırmaya çalışan anlatıcı, insanların kaçışmasından, top seslerinden, yaşanan savaş durumundan, kuşların uçuşmasından dolayı endişelidir. Şehirler ve göçlere nasıl bakacağını bilemez; “Düşman! Düşman nasıl şeydi? Niçin geliyordu? Biz niçin kaçıyorduk? Bu toplar ne biçim şeylerdi? Birden, “Tren geliyor!” diye bağrışmalar oldu. Herkesin baktığı tarafa baktım. Ufkun orada simsiyah, kucak kucak dumanlar... Telgraf tellerindeki kuşlar silkindiler, baslarını omuzları arasından çıkarıp, gelen trene baktılar.”

Baba (Uyumsuz)

Karakter Siyasi olaylarla ilgilenen otoriter baba, evin içerisinde her şey kendi istediği gibi olsun ister. Çocuklarının da kendisi gibi toplumda saygın bir yerde olmalarının beklentisi içerisinde. Kendisi Beyrut’a kaçmazdan evvel fırka lideri, avukat ve gazeteci olan baba, parası bitince karısının bileziklerini bozdurur. Kendi isteklerinin aksini yansıtan bir durum gördüğünde bağırma ve çevresine şiddet uygulamaya başlar. Annesinin doldurmasına gelip karısını boşar lakin sonra yaptığı hatanın farkına vararak tekrar nikâhına alır. Geleneklerine bağlı, zorba bir adamdır.

Aktiviteler Evde kendi köşesinde sürekli gazete ve dergi ne bulursa okuyan baba, sürekli olarak bir iş peşindedir. Onun bu yoğun yaşamı stresini artırır. Mecburen göçtükleri Beyrut’ta iş bulmakta zorlandığı için sefalet içinde günler geçirirler.

ÖRNEK ANILAR

Sert/Acımasız Baba, evdeki heybetli görüntüsünü psikolojik olarak da uygulayarak herkesi kendinden korkutur bir hale getirir. Sürekli şiddet uygulayan babadan hem karısı hem de başta anlatıcı olmak üzere diğer çocukları babadan korkarlar: “Aksama doğru, babamın eve gelmesinden evvel, tekrar hapisâneme konulurdum. O, gelirdi. Tahtaları gıcırdatan, evi sarsan ağır yürüyüşü yaklaştıkça, yerimde küçülür, ufalır, mutlaka yiyeceğim dayanın korkusu ile beklerdim.”

Aldatıcı Baba oğlu ile adeta arkadaş gibi kibarca konuşarak önce fikrini öğrenmek ister ve fikrini açıkça söyleme özgürlüğü tanır. Lakin oğlu fikrini söyledikten sonra oğlunun düşüncelerini beğenmediği için yine şiddete başvurur: “-Fikrini apaçık söyle, korkma... Bak çöpçülere... Ne Amme cüzleri var, ne de aksamları ders soran beybabaları... Sen de, ben çöpçü olacağım, okumak istemiyorum, dersin, ben de senin yakamı bırakırım, bir daha da ders sormam... Uzatmıyalım, çöpçü olacağımı söylemiş bulundum. Sen misin... Tekme, tokat, yumruk ve iskemlemlerle beraber yerlere... Ondan sonra dersler bir kat daha bindi; tabii dayaklar da.”

Özenti Geçmişten gelen adetleri olan karısının el ile yemek yeme alışkanlığını iğrenç bulan baba evinde buna müsaade etmez ve karısının çatal bıçak kullanmasını ve kendisinden alt seviye gördüğü uşak hizmetçilerle

karısının mesafeli olmasını ister : “Babam, yerde yemeğe, bulgurdan yapılan ve haşlanmış taze asma yaprağı ile yenilen batırıklara müthiş kızardı. Hele annemin “hizmetçi takımıyla” senli benli oluşuna daha çok kızardı.”

Öfkeli Baba, yaşadığı şiddet nöbetlerinde neden sonuç ilişkisine yer vermeden hareket eder. Bu nedenle karısını bile boşayan adamın anlık öfkelerinin sonucu hep dayaktır: “ Babam, annemi saçlarından yakaladı, sofada sürüdü, sürüdü, sürüdü... Sonra çizmeleriyle tekmeledi, tekmeledi, ezdi ve ovucunda kalan bir tutam saçı nefretle silkeledi.”

Hoşgörüsüz Oğlunun tuttuğu bir balığı kız arkadaşının aç annesi için verdiğini öğrenen baba sinirlenerek oğluna kızar ve sert ithamlarda bulunur: “ Evde gaz yok, ekmecek yok, seker yok, üstte kalmadı, basta kalmadı, ben ne halt edeceğimi düşünüp dururken, sen tut elin orospularına sehâvet yap! Allah mısın da rızık veriyorsun ulan! Ve mükemmel bir dayak.”

Baskın Ölüm döşeğinde hastalıktan kıvranırken bile oğluna ne yapması gerektiğini anlatarak onu kontrol altında tutmaya devam eder. Oğluna yaptıklarından her ne kadar pişmanmış gibi görünse de asıl amacı ailesinin, adının ve soyunun layığı ile devam edebilmesidir: “Evlâdım, dedi, babanız ölüyor artık... Öksüz kalıyorsunuz... Sana çok zulmettim, çok dövdüm seni... Hakkını helâl et... Size dünya malı bırakamadım. Kader kısmet böyleymiş... Aklını basına al, annene muti ol, kardeşlerine zulmetme, onları kanadının altına topla. Sakın birbirinizden ayrılmayın... Memlekette, hısımlarınıza yazın, babamız öldü deyin, kimsesiz kaldık deyin, para isteyin, dönün memleketinize!”

Anne (Kapalı)

Karakter Evlenmeden evvel öğretmen olan anne evlendikten sonra mesleğini bırakır. Kocasının annesi ve kız kardeşleri tarafından sürekli aşağılanır, fakat sesini çıkartmaz. Pasif bir karakterdir. Kocasının şiddetine ve baskısına rağmen ona itaat eder “erkektir yapar” der. Kocası kendisini dövüp boşasa da affeder ve yeniden evlenmeyi kabul eder. Çocuklarına karşı sevgi doludur. Evinde çalışanlara karşı da alçakgönüllüdür. Evin hanımı olmasına rağmen çalışanlarına zulmetmez, anlayışla yaklaşır.

Aktiviteler Ev işleri ve kocasının ütü, temizlik, yemek ihtiyaçlarını gideren annenin kendine özel yaptığı bir etkinliği yoktur. Adeta adanmış bir şekilde eşi ve çocukları için yaşar.

ÖRNEK ANILAR

Tutucu Evliliği ile farklı hayat koşullarına adım atan anne, kocasının yerde yemeğine, çatal bıçak adetlerine laf söz etmeden uymaya çalışsa da aklında hep eski adetleri vardır. Bu nedenle de kocası evden uzaklaştığı an yerde hizmetçilerle yemek yemek ister: “ Yere çullar serilir, sofraya bezler yayılır, kehribar kadar sarı hiyar, acur, biber turşuları bol bol çıkarılır, kısırlar, batırıklar, bol bol soğanlı bulgur pilâvları hazırlanırdı. Evdecinin karısıyla hizmetçi kız Gülizar’ın çekingen hallerinden rahatsız olan annem: - Allah aşkına, derdi, Allah aşkına bırakın su çekingenliği! Bakın, biz bizyiz... Ağz tadıyla, güle söylye yemek yiyelim...”

Geleneksel Evde hem kayınvalide hem görümcesinin ettiklerine dayanmak zorunda hisseden anne, eşinin sert ve zorba tavırlarına da sessizdir. “Erkektir yapar” düşüncesini hayatının merkezine almış olan anne, hala kendini suçlu görür: “ - Dövsün, demişti, erkektir... Kabahat onda değil, öteki boynu kopasılarda... Anlayıp dinledikten sonra dövse, ne yapayım, o zaman ben cezama razıyım...”

Ataerkil Erkeğin sosyal yaşamda her türlü hakkı ve değeri olduğuna inanan anne, erkek otoritesine, evin reisi ne derse o inanışına kendini adar, çocuklarını da baba kurallarına uymaya zorlar: “ -Hayır, diye devam etti. Ne olursa olsun, baba daima babadır. Evlâdın vazifeyse...”

Duygusal Beyrut’ta yaşamak istemeyip Adana’ya gitmek isteyen oğluna babasından müsaade çıkınca anne tren garında kendini tutamaz ve evladı için gözyaşları döker: “ Kardeşlerimle son defa öpüşüyoruz. Ağlıyorlar. Sıra annemdedir. Elini alıp öpüyorum, o da hiçkırıklar içinde, yüzümü defalarca öpüyor. Bir zaman ana-oğul öylece kalıyoruz. Babam bütün bunları görmemek için olacak, sokağa çıkmıştı; bekliyor, sabırsızlanıyor... Nihayet, bavulum elimde, çıkıyorum. Geride bıraktıklarımın birdenbire yükselen ağıtları...”

